

Den russiske kulturkime

Da Russland startet sin «spesialoperasjon» i Ukraina 24.2 2022, og Vesten og NATO sto steilt på sine standpunkter og lot alle diplomatiske dører stenge, syslet Cogito-redaksjonen med forberedelser til et Russland-nummer. Hvordan har Russland utviklet seg i tid og rom? Hva kan årsakene være til den snuoperasjonen vi nå ser Putins styre foreta bort fra Europa for å vende skuten mot Kina? Hvilke kulturelle og bevissthetsmessige forutsetninger gjør at Aleksandr Dugin, kalt for Putins sjefsideoleg, tør omtale menneskerettighetene som menneskefiendtlige? Og hvilke kulturelle kimer spirer hinsides Russlands blodige historie der den enkelte russer har måttet ofre så mye gjennom to verdenskriger og bolsjevismens skrekkvelde? Alt dette og mer til tas opp her i et bredt utvalg av tekster.

I intervjuet der Russlands-kjenneren Peter Normann Waage så prisverdig lar Dugin få fritt rom til å forklare seg, får vi tilgang til et bevissthetsrom som kan vekke til dypere forståelse for de disposisjoner Russland nå gjør. Dugins svært kritiske analyse av liberalismen har trekk vi nok kan nikke gjenkjennende til, mens hans skrekkelige syn på individualismen synes å ville til livs en århundrelang utvikling som har gitt individet i Vesten både verdighet og demokratiske rettigheter.

I sin artikkel «Ukrainas hellige historie» gjør Harrie Salman et dykk ned i tid og rom. Vi får vite at det var svenske vikinger – ‘roerne’ som de ble kalt, da de rodde sine handelsvarer på de russiske elvene – som i sin tid, på 800-tallet, brakte med seg en impuls der individet hadde sine rettigheter. Faktisk kommer også betegnelsen ‘rus’ herfra. Forestillinger om vikinger som først og fremst stjal, herjet og voldtok passer dårlig sammen med den nye kristne kulturen som skulle oppstå, sentrert rundt Novgorod og etter hvert også i Kiev.

Kulturhistorikeren Salman gir oss også en annen viktig nøkkel til forståelse idet han peker på at det var mongolenes kollektivistiske impuls – gjennom Djengis Khans etterkommere – som etter hvert skulle slavebinde individet. Kiev-riket falt allerede på 1200-tallet, mens de nordlige deler av Russland skulle holde stand. Senere – fra Ivan den grusomme i 1547 – skulle tsarenes regime med godseiere undertrykke sine leilendinger ved hjelp av strukturene arvet fra khanenes skrekkvelde. Ja, i 1713 gav Peter den store godseierne rett til å straffe sine bønder med torturredskapet knutt.

Bare noen år før hadde Karl 12. mislyktes i sitt forsøk på å støtte Ukrainas frigjøringskamp da han tapte slaget ved Poltava mot Peter den store. Det skulle få følger for ukrainernes egen nasjonsdannelse, som først i dag kan finne sin egen utviklingsvei, noe Lars Thor Smith tar opp i sin spalte. I nummerets startartikkel, «Jordens betydning for russeren – veje til forståelse af «den russiske kulturkim», peker Smith på at også russere har fornyende impulser i ermet, ikke minst som et foregangsland for en ny spirituell-økologisk bevissthet, noe selv Putin har åpnet opp for. Da den russiske bondens livegenskap ble opphevet 1864, fulgte et vel 50 års kulturelt tøvær før Lenins og Stalins regimer igjen innførte de kollektivistiske strukturene der noen få – gjennom korrupsjon og privilegier – undertrykket «massene». Og i dag? Vel, etter Gorbatsjovs Perestrojka og Putins åpning mot vest står nå Russland igjen ved et uvisst vendepunkt.

I andre tekster kan du lese om de betydelige bidragene russere og ukrainere har ytt til kulturen allerede. I sin artikkel «Nærbilder fra Tolstojs liv» følger Ole Harald Dahl Tolstojs biografi der særlig hans utrettelige arbeid – i tillegg til det betydelige forfatterskapet – for å fristille leilendingene på hans eget gods og gi dem et verdig liv, gjør inntrykk. Med Karina Skilbreis

intervju «Den sannferdige kunsten» bringer den ukrainsk-russiske Ljubov Katerli oss tett på russiske komponisters intensjoner helt frem til våre dager. I «Russland kan ikke forstås med forstanden – en sammenligning av Dostojevskijs roman Forbrytelse og straff og Woody Allens film Match Point spenner Henning Næss en fascinerende bue fra romanforfatteren til filmskaperen.

I Jostein Sæthers artikkel «Maltraktingen av den russiske sjel i dag» tar han opp folkesjelsbegrepet og spør hvor det bærer hen med russeren under dagens forhold. Aleksandr Bloks dikt «De tolv» fra 1917 som tar opp i seg det som skjedde under Oktober-revolusjonen, har fått en skremmende aktualitet, ikke minst for kjempende soldater i Ukraina. Vi kan virkelig spørre oss om det Rudolf Steiner kalte «den russiske kulturkim», og som han så som en sjanse for Vesten til å utvikle mer fantasifulle begreber for nye samfunnsformer, nå går enda tyngre tider i møte? I Trond Skafnesmos artikkel, «Dypstaten og bevissthetssjelen – kan tregreining av samfunnet overvinne dypstatsmørket», løftes ideene om samfunnets tre funksjonsområder frem som en slik fornyelsesmulighet satt opp mot dypstaten eller våre egne vestlige samfunns skyggesider.

Fortvil ikke. Også denne gangen kan du som leser glede deg over dikt og fantasifulle essayistiske tekster. God lesning.

Knut Arild Melbøe

Fra innholdet i Cogito 2 – 2022

- Menneskerettighetene er menneskefiendtlige. Intervju med Det nye Russlands ideolog Aleksandr Dugin ved Peter Normann Waage
- Lars Thor Smith: Jordens betydning for russeren
- Harrie Salman: Ukrainas hellige historie
- Den sannferdige kunsten – Karina Skilbrei i samtale med Ljubov Katerli
- Henning Næss: Russland kan ikke forstås med forstanden
- Ole Harald Dahl: Nærbilder fra Leo Tolstojs liv
- Jostein Sæther: Maltraktingen av den russiske sjel i dag – i lys av Aleksandr Bloks dikt «De tolv»
- Trond Skafnesmo: Dypstaten og bevissthetssjelen Kan tregreining av samfunnet overvinne dypstatsmørket?
- Dikt av Vladimir Majakovskij, André Bjerke og Eirik Værnes
- Leserinnlegg og anmeldelser
- AKTUELT: Om opprinnelsen til pandemien. Intervju med professor Roland Wiesendanger